Taivalkosken liikunnallisen luontomatkailun kehittäminen

PROJEKTISUUNNITELMA 9.2.2026

Johdanto

Ympäröivä luonto, joka on taivalkoskelaiselle arkea, on vierailijalle luksusta.

Taivalkosken vahvuus liikunnallisessa luontomatkailussa perustuu poikkeukselliseen sijaintiin Koillismaan ylängöllä, neljän kansallispuiston keskiössä. Suuri osa Syötteen kansallispuistosta sijaitsee Taivalkoskella, ja lisäksi Hossan, Oulangan ja Riisitunturin kansallispuistot ovat päiväretkeilijän saavutettavissa. Taivalkosken läpi virtaava Iijoki, Kylmäluoman retkeilyalue sekä laajat erämaiset alueet tarjoavat monipuoliset puitteet ympärivuotiselle luontoliikunnalle. Taivalkosken luonto on tunnettu vaikuttavista vaaramaisemistaan, laajoista metsistään ja puhtaista suoluonnon alueistaan.

Luonto tarjoaa erinomaiset puitteet retkeilyyn, eräilyyn ja rauhoittumiseen. Alueella on jo olemassa merkittäviä liikunnallisen luontomatkailun kohteita ja palveluita, kuten Taivalvaaran liikunta- ja ulkoilualue sekä melontakeskus. Lisäksi kunnan vapaa-aikatoimi tarjoaa monipuolisesti välineitä luontoliikunnan harrastamiseen eri ikäryhmille. Talvikaudella Taivalkosken sijaintiin perustuva lumivarmuus luo erityisiä mahdollisuuksia lumikenkäilyyn, retkihiihtoon ja muuhun talviliikuntaan.

Taivalkoskella on yhdistetty erinomaisesti kulttuuriin tutustuminen erilaisilla luontopoluilla ja reiteillä. Keskustaalueella on lyhyitä esteettömiä reittejä ja II-maailmansodan historiaan pääsee tutustumaan eri pituisilla opastetuilla Kenttärata-reiteillä.

Vaikka Taivalkoskella on runsaasti luontoliikunnan mahdollisuuksia, niiden kehittäminen liikunnalliseksi luontomatkailukokonaisuudeksi edellyttää suunnitelmallista otetta, kohteiden ja reittien yhteensovittamista sekä yhteistyön vahvistamista eri toimijoiden välillä. Tämä hanke vastaa tunnistettuun tarpeeseen kehittää alueen luontoliikuntakohteita, palveluita ja yhteistyörakenteita siten, että ne palvelevat sekä kuntalaisia että matkailijoita turvallisesti, vastuullisesti ja ympärivuotisesti.

Kuva: Naturpolis Oy

Kartat: visittaivalkoski.com

Hankkeen tarve

Taivalkosken kunnassa on viime vuosina laadittu liikuntaa ja matkailua ohjaavia strategioita, jotka pohjautuvat kunnan strategisiin tavoitteisiin. Näissä on tunnistettu tarve kehittää luontoliikunnan olosuhteita eri ikäryhmille, edistää liikkumisen tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä vahvistaa luontomatkailun roolia osana alueen elinvoimaa ja yritystoimintaa.

Taivalkoskella on jo olemassa useita liikunnallisia keskittymiä ja luontoliikuntakohteita, mutta niiden kehittäminen on edennyt osin erillisinä toimenpiteinä. Erityisesti kuntarajojen yli jatkuvien retkeily- ja pyöräilyreittien kehittäminen, kohteiden saavutettavuus sekä esteettömyys edellyttävät kokonaisvaltaista tarkastelua ja pitkäjänteistä suunnittelua. Ilman yhteistä kehittämissuunnitelmaa ja selkeitä toimintamalleja alueen potentiaali ei avaudu täysimääräisesti matkailijoille eikä kuntalaisille.

Hankkeen keskeinen tarve liittyy myös yhteistyön tiivistämiseen. Luontomatkailun kehittäminen edellyttää kunnan, yhdistysten, yritysten ja kehitysyhtiön välistä suunnitelmallista yhteistyötä, yhteisiä tavoitteita ja selkeitä rooleja. Tällä hetkellä yhteistyö perustuu pitkälti yksittäisiin hankkeisiin ja toimijoihin, eikä pysyvää toimintamallia ole muodostunut.

Lisäksi hankkeella vastataan tarpeeseen kehittää luontoliikunta-alueiden saavutettavuutta ja turvallisuutta sekä luoda edellytyksiä ympärivuotisille, matalan kynnyksen liikunnallisille tapahtumille ja palveluille. Näiden avulla voidaan pidentää matkailijoiden viipymää, tukea paikallisia palveluita ja vahvistaa Taivalkosken vetovoimaa vastuullisena luontomatkailukohteena.

Haluamme huolehtia jatkossakin Taivalkosken hyvinvoivasta ja puhtaasta luonnosta. Olemme sitoutuneet Visit Finlandin kestävän matkailun periaatteisiin ja lähteneet mukaan Sustainable Travel Finland-ohjelmaan. Pitkäjänteisen ja suunnitelmallisen vastuullisuustyön pohjaksi olemme laatineet kestävän matkailun suunnitelman. Tämä hanke tukee osaltaan myös Naturpolis Oy:n Excelling North - Vetovoimaa vuoden ympäri -hankkeen toimenpiteitä.

MIHIN TARVITSEMME TÄTÄ HANKETTA

- luontoliikkumisen mahdollisuuksien parantamiseen kaikille (esteettömyys)
- luontoliikunta-alueiden saavutettavuuden parantamiseen
  - olevien luontoliikuntapalveluiden kartoittamiseen ja edelleen kehittämiseen
- yhteistyöverkoston tiivistämiseen ja yhteisen toimintamallin tuottamiseen
- yli kuntarajojen jatkuvien retkeilyreittien vahvistamiseen, jatkuvuuden mahdollistamiseen
- luonnossa tapahtuvien liikunnallisten tapahtumien kehittämiseen, minkä tarkoituksena on viipymän pidentäminen ja matkailun lisääntyminen

Projektin tavoitteet

Hankkeen päätavoitteena on kehittää Taivalkosken liikunnallista luontomatkailua kokonaisuutena siten, että alueen luontoliikuntapalvelut ovat ympärivuotisia, saavutettavia ja turvallisia sekä tukevat sekä kuntalaisten että matkailijoiden liikkumista.

Hankkeessa laaditaan realistinen ja aitoihin tarpeisiin pohjautuva kehittämissuunnitelma, joka kokoaa yhteen Taivalkosken keskeiset luontoliikuntakohteet, reitit ja liikuntakeskittymät sekä määrittää niiden kehittämisen painopisteet. Kehittämissuunnitelma toimii pohjana tuleville investoinneille ja jatkohankkeille, mutta ei sisällä varsinaista rakentamista.

Tavoitteena on, että hankkeen tuloksena Taivalkoskella on selkeä toimintamalli liikunnallisen luontomatkailun kehittämiseen sekä yhteisesti sovitut toimintatavat, joita voidaan hyödyntää myös hankekauden jälkeen. Tätä mallia voidaan käyttää muihin matkailua palveleviin hankkeisiin ja sitä voi jakaa myös muille kunnille.

HANKKEEN KESKEISET TAVOITTEET

- kehittää ympärivuotisia luontoliikunta- ja luontomatkailupalveluita
- vahvistaa olemassa olevia luontoliikuntaolosuhteita ja liikunnan keskittymiä
- parantaa luontoliikunnan saavutettavuutta ja esteettömyyttä eri kohderyhmille
- tiivistää kunnan, yhdistysten ja yritysten välistä yhteistyötä ja luoda pysyvä yhteistyöverkosto
- tukea paikallista elinvoimaa ja yritystoiminnan kehittymistä luonto- matkailun kautta

Projektin tavoitteet

Hankkeella lisätään mahdollisuuksia lihasvoimin tapahtuvaan luontoliikuntaan, kuten pyöräily, lumikenkäily, retkihiihto, kiipeily ja vaeltaminen, sekä kehitetään näihin liittyviä palveluita ja yhteistyötä toimijoiden kesken. Hanke edistää mahdollisuuksia fyysisesti aktiiviseen, vastuulliseen ja turvalliseen liikkumiseen luonnossa.

Toimivat, saavutettavat ja esteettömät palvelut madaltavat kynnystä liikunnalliseen lähimatkailuun ja rohkaisevat kuntalaisia ja kausiasukkaita liikkumaan luonnossa enemmän, mikä puolestaan tukee terveyden, hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden kehitystä. Matalan kynnyksen liikuntapalvelut luovat pohjaa myös myöhemmin jatkuvalle tavoitteelliselle liikuntaharrastamiselle ja elinikäiselle luonnossa liikkumisen tavalle.

Taivalkosken matkailun vetovoima perustuu luontoon, hiljaisuuteen ja aitouteen — arvoihin, joiden säilyminen edellyttää aktiivisia toimenpiteitä. Vastuullisuuden korostuminen ja luontomatkailun kestävä kasvu huomioidaan kokonaisuutena ja siihen kehittämissuunnitelma antaa valmistuessa hyvät pohjatiedot. Kestävä matkailu vaikuttaa positiivisesti ympäristöön, kulttuuriin, talouteen, kuntalaisiin sekä infrastruktuuriin.

Konkreettiset toimenpiteet aikatauluineen

Hanke tulee kestämään vuoden 4/2026–4/2027.

Ensimmäisen vaiheen tavoitteena on luoda yhteistyölle hyvä pohja tutustumalla ja järjestäytymällä yhteistyöryhmän kesken. Alussa on tärkeää luoda toimiva yhteys yhteistyöryhmän kesken ja luoda yhteinen tavoitetila, jolla varmistetaan, että tehtävä on ymmärretty oikein kaikilta osiltaan. Heti hankkeen alussa hankitaan lähtötiedot, osallistetaan alueen toimijat sekä kootaan jo tehty aineisto taustamateriaaliksi.

Toisessa vaiheessa Lähtötietojen kokoamisen jälkeen laaditaan koko kunnan kattava liikunnallisen luontomatkailun yleispiirteinen kehittämissuunnitelma, joka sisältää keskeiset luontoliikuntakohteet, reitit, liikuntakeskittymät sekä kehittämisen painopisteet ja tavoitteet karttoineen ja raportteineen. Ennen aineiston viimeistelyä se esitellään yhteistyöryhmälle työpajassa 1, jonka jälkeen suunnitelmat viimeistellään ja sovitaan seuraavan vaiheen tarkennettavat alueet/kohteet.

Kolmannessa vaiheessa yhteistyötä syvennetään ja laaditaan edellisessä vaiheessa sovittujen osa-alueiden tarkennetut kehittämissuunnitelmat. Osallistavassa työpajassa 2 tarkennetaan suunnitelmia ja vahvistetaan käsitystä toimijoiden tahtotilasta, lisäksi valitaan seuraavaa vaihetta varten pilottikohde. Työpajassa kehitetään yhteistyöverkoston tehtäväkuvaukset ja muodostetaan yhteinen tapa toimia kehittämissuunnitelman tavoitteiden saavuttamiseksi. Työpajassa tuotetaan alustava yhteistoimintasuunnitelma.

Neljännessä vaiheessa laaditaan valitulle pilottikohteelle (esim. maastopyöräilyreitti) yleissuunnitelma ja kustannusarvio. Suunnitelma toimii pohjana jatkohankkeelle ja mahdolliselle investointivaiheelle. Yhteistoimintasuunnitelman yhteistyöperiaatteita kirkastetaan ja yksilöidään tavoitteiden saavuttamiseksi.

Viimeisessä vaiheessa viimeistellään hankkeen tuotokset, sovitaan yhteistyön jatkamisesta ja vastuualueista sekä laaditaan jatkotoimenpiteiden aikataulu. Lisäksi tuotetaan hankkeen tuloksia kokoava esittelymateriaali, joka esitellään yhteistyöryhmälle ja julkaistaan kunnan verkkosivuilla.

Vaihe 1: LÄHDEMME YHDESSÄ LIIKKEELLE

- hankkeen aloitus (Taivalkosken kunta)
- ostopalvelun hankinta
- yhteistyöryhmän järjestäytyminen
- yhteistyöstä sopiminen ja vastuualueiden määrittely
  - aikataulun ja projektiohjelman tarkistaminen
- lähtötietojen kokoaminen

Vaihe 2: OTAMME KOKONAISUUDEN HALLINTAAN

- liikunnallisen luontomatkailun kehittämis-suunnitelma koko kunnan alueelle
- osallistava työpaja 1 yhteistyöryhmälle ja alueen toimijoille (yritykset ja yhdistykset)

Vaihe 3: SYVENNÄMME YHTEISTYÖTÄ

- osa-alueiden tarkennetut kehittämissuunnitel-mat (3–5 aluetta/kohdetta)
- osallistava työpaja 2 yhteistyöryhmälle ja alueen toimijoille (yritykset ja yhdistykset)
- yhteistoimintasuunnitelma (yhteistyöperiaat-teet)

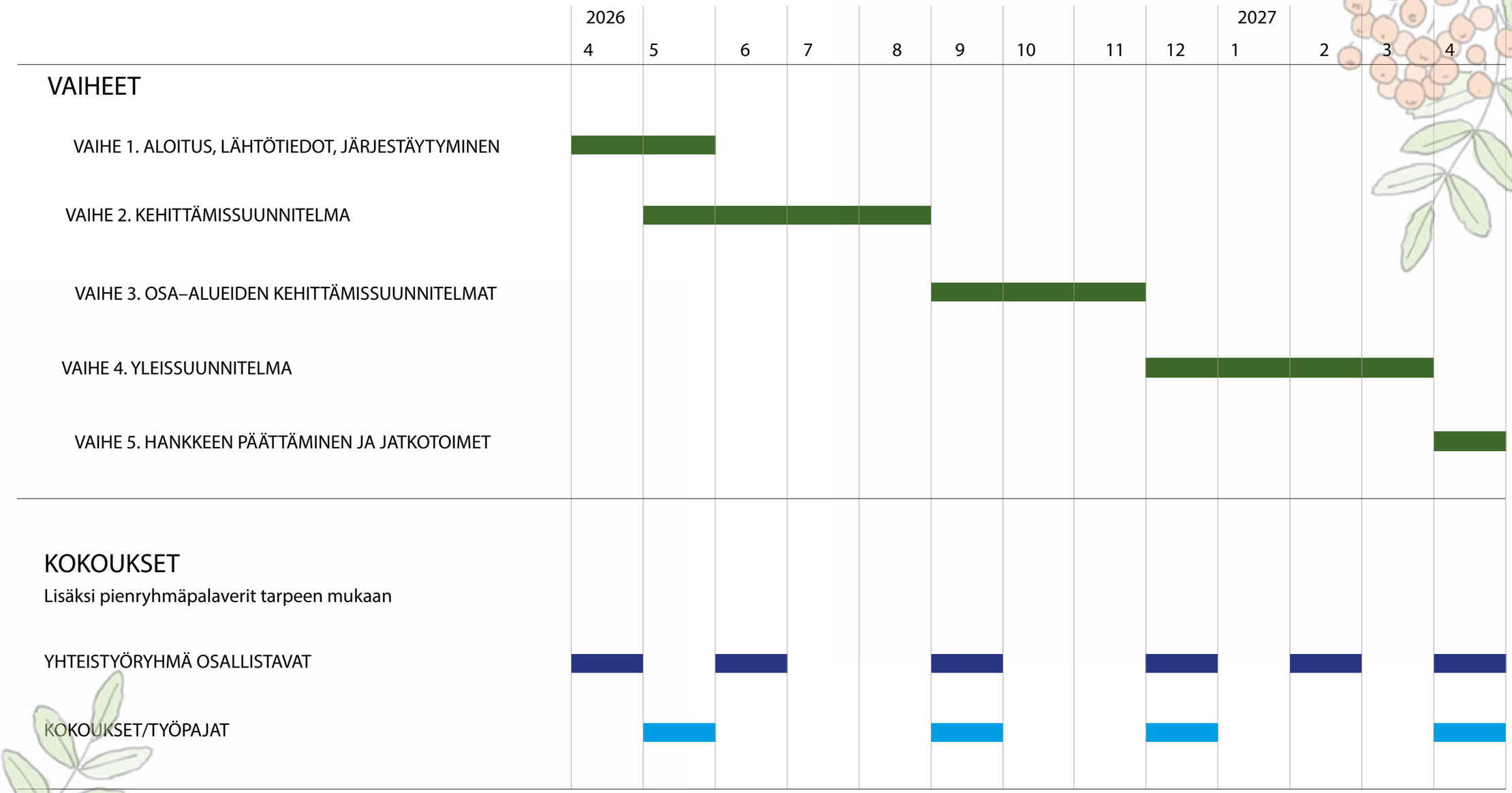
Vaihe 4: MENEMME KOHTI TOTEUTUSTA

- pilottikohteen tarkennettu yleissuunnitelma valitulle alueelle/reitille (1 kohde)
- yhteistyöperiaatteiden kirkastaminen ja yksilöiminen

Vaihe 5: TOIMIMME JATKOSSA AKTIIVISESTI

- hankkeen päättäminen ja raportointi
- jatkotoimenpiteiden määrittely (mm. kohde-suunnittelu, markkinointi- ja brändäys, yhteis-työryhmän kokoontumiset)
- vastuualueista sopiminen
- sovittuihin periaatteisiin sitoutuminen
- markkinointi ja brändäys jatkotoimena
- jatkorahoituksen haku

Aikataululuonnos

Hankkeen toteuttajatahojen yhteistyön kuvaaminen

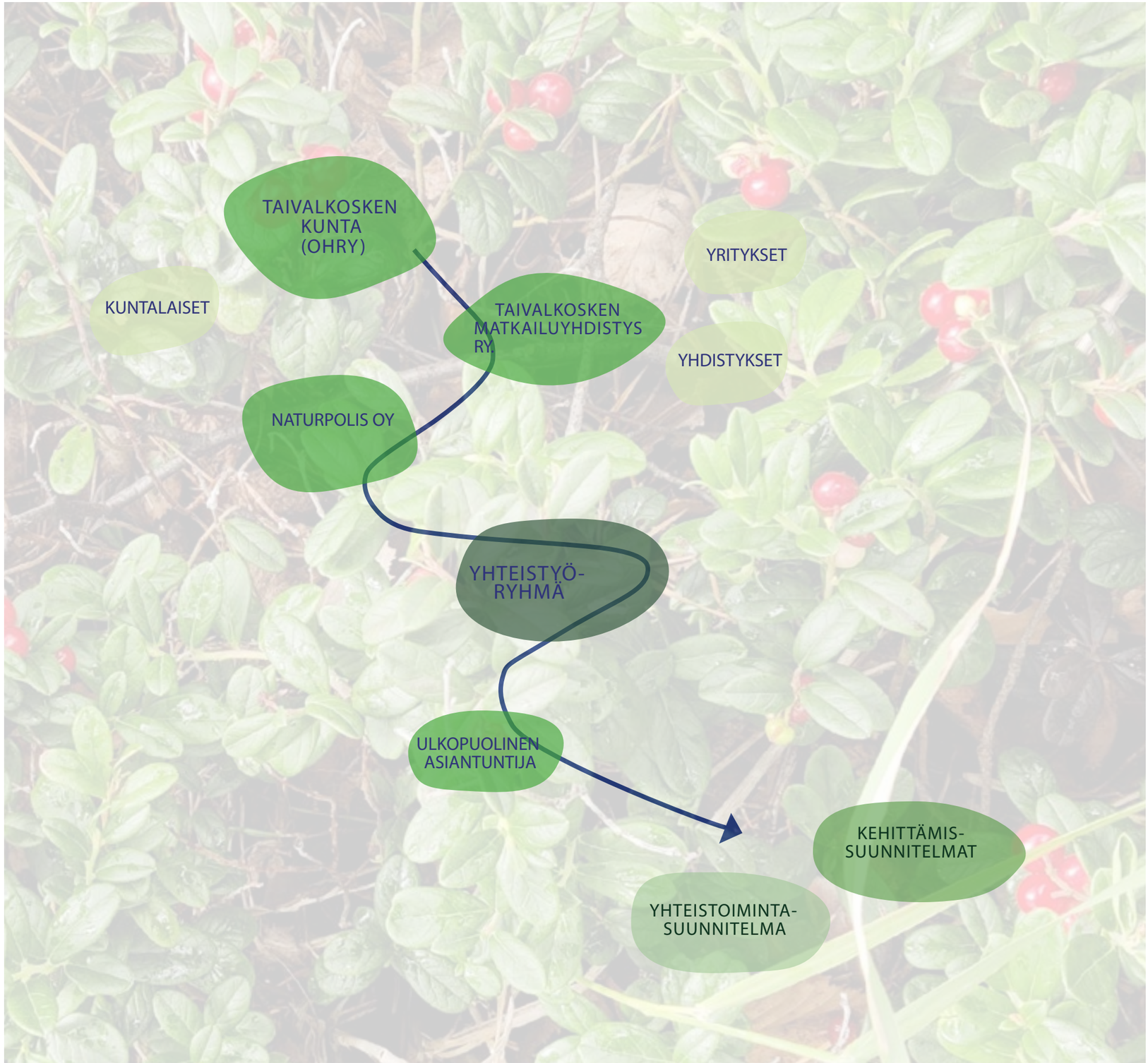
Taivalkosken liikunnallisen luontomatkailun kehittämissuunnitelmaa ohjaa Taivalkosken kunnan jäsenten ohjausryhmä: kunnanjohtaja Mirva Haataja, tekninen johtaja Varpu Paakinaho-Heikkinen, yhdyskuntatekniikan päällikkö Juha Tasala, yhdyskuntatekniikan suunnittelija Ulla Majava, liikunnanohjaaja/tapahtumakoordinaattori Petri Voutilainen, Naturpolis Oy matkailukoordinaattori Merja Käsmä ja Taivalkosken matkailuyhdistys ry. Taina Olkkola.

Taivalkosken kunnan rooli matkailun kehittämisessä on tuottaa toimiva toimintaympäristö ja sen kehittäminen mm. kaavoituksen ja muun maankäytön keinoin. Lisäksi kunnan vastuulla on saavutettavuuden ja logististen yhteyksien kehittäminen, infrastruktuurin rakentaminen, kuntatasolla tapahtuva markkinointi ja informointi sekä hyvinvointi- ja muiden palveluiden tuottaminen kuntalaisille. Kuntalaisia on osallistettu laajasti aiemmissa hankkeissa ja se tieto on tämän hankkeen käytettävissä.

Naturpolis Oy:n tehtävänä on yritysneuvonta, matkailun tuotteistuksen tuki, hanketoiminnassa mukana oleminen, alue- ja seutumarkkinointi, matkailun toimintaympäristön kehittäminen ja uusien toimijoiden ja investointien hankkiminen alueelle.

Taivalkosken matkailuyhdistys ry:n tarkoituksena on edistää Taivalkosken matkailualueella toimivien yritysten yhteistoimintaa, lisätä alueen kansainvälistä ja kansallista vetovoimaisuutta ja tunnettuutta matkailualueena sekä valvoa alueen matkailuyritysten ja kiinteistönomistajien yhteisiä etuja.

Yhteistyöryhmän muodostavat kunnan, Taivalkosken matkailuyhdistys ry:n ja Naturpolis Oy.n edustajat. Kehittämissuunnitelman alussa pidetään osallistava työpaja alueen toimijoiden kanssa, jossa käydään läpi alueen nykytilannetta, tavoitteita ja visioita sekä kehittämistoimenpiteitä sekä markkinointi- ja viestintätarpeita. Yrittäjien keskinäinen yhteistyö ja verkostoituminen sekä panostaminen alueen toimijoiden ja muiden sidosryhmien väliseen yhteistyöhän on tärkeää hankkeen onnistumisen kannalta.

Vaikutukset

Hyvinvointi ja osallisuus:

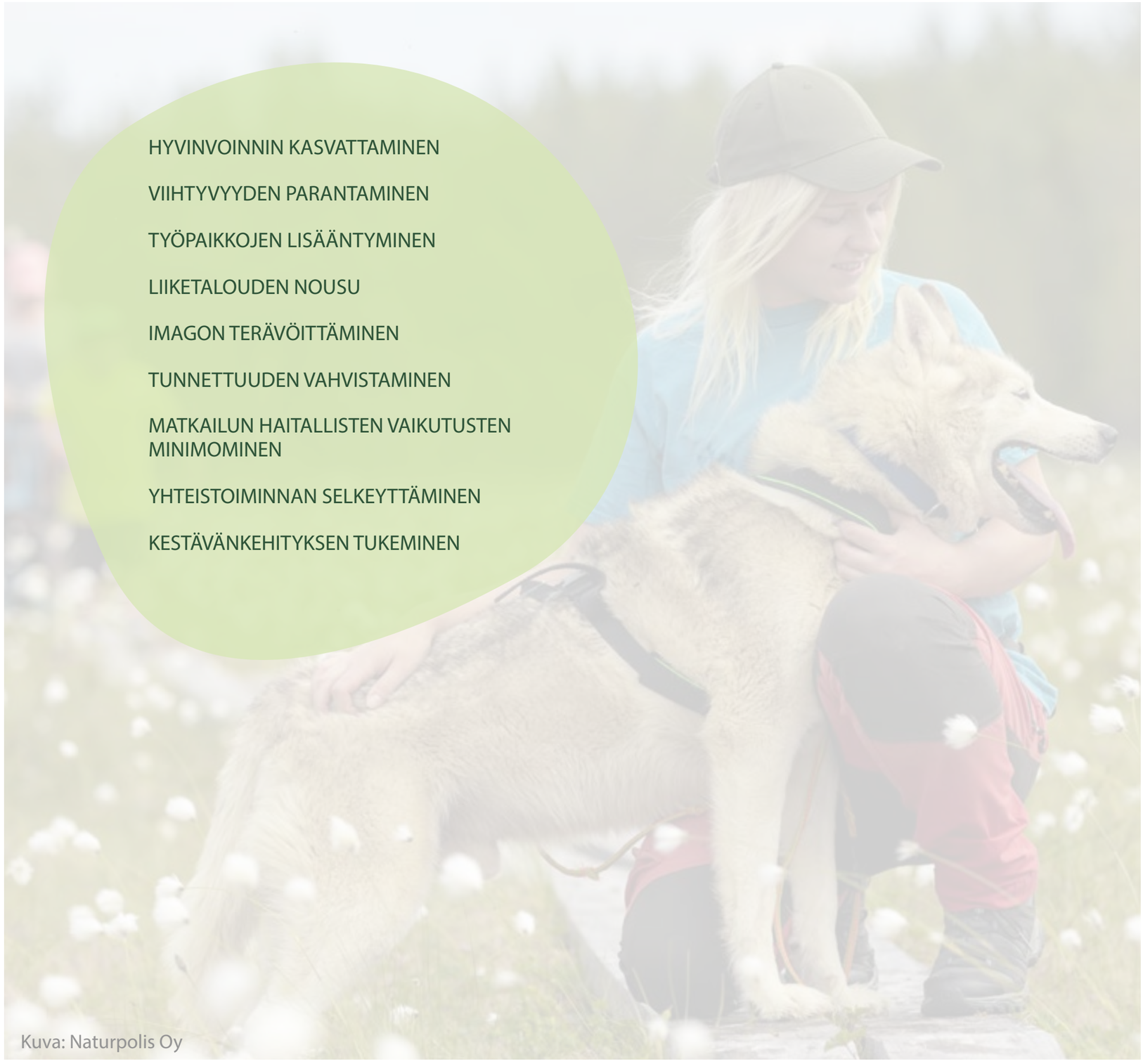
luontoliikunnan saavutettavuuden parantuminen lisää kuntalaisten ja vapaa-ajan asukkaiden mahdollisuuksia liikkua ja vahvistaa yhteisöllisyyttä.

Elinkeinoelämä ja elinvoima:

kehittämissuunnitelma ja yhteistyömalli luovat edellytyksiä uusille palveluille, yritystoiminnan kehittymiselle ja työpaikkojen syntymiselle jatkohankkeiden kautta.

Kestävä matkailu ja ympäristö:

suunnitelmallinen kehittäminen auttaa hallitsemaan matkailun vaikutuksia luontoon ja ohjaa toimintaa kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti.

Kuva: Naturpolis Oy

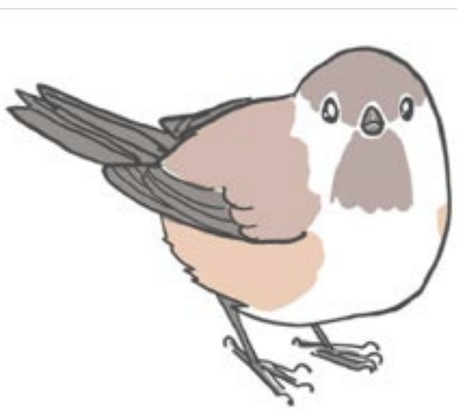

Viestintä

Hankkeen viestinnän tavoitteena on tukea kehittämistyötä, lisätä tietoisuutta Taivalkosken liikunnallisen luontomatkailun mahdollisuuksista sekä osallistaa alueen toimijat hankkeen eri vaiheisiin. Viestintä kohdistuu erityisesti kuntalaisiin, vapaaajan asukkaisiin, alueen yrityksiin ja yhdistyksiin sekä potentiaalisiin matkailijoihin.

Hankkeen aikana viestitään keskeisistä vaiheista, kuten osallistavista työpajoista, kehittämissuunnitelman valmistumisesta ja pilottikohteen suunnittelusta. Viestinnässä painotetaan turvallista ja vastuullista luontoliikkumista sekä hankkeen tavoitteita parantaa luontoliikunnan saavutettavuutta ja ympärivuotisuutta.

Ulkoisessa viestinnässä hyödynnetään kunnan ja matkailutoimijoiden olemassa olevia kanavia, ja hankkeen tulokset kootaan selkeäksi kokonaisuudeksi, joka tukee jatkokehittämistä ja tulevaa markkinointi- ja brändityötä.

SISÄINEN VIESTINTÄ
Teams, Miro

ULKOINEN VIESTINTÄ taivalkoski.fi/

KUNNAN SOSIAALISEN MEDIAN KANAVAT fb, instagram

PAIKALLISLEHDET
Taivalkosken sanomat, Koillissanomat

RADIOKANAVAT

Kuva: Naturpolis Oy

Kuva: Ulla Majava

Kuva: Naturpolis Oy